

Weronika Herbet

Sprzeczność uchwały wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z umową spółki a uchylenie uchwały. Glosa krytyczna do uchwały Sądu Najwyższego z 10.3.2016 r., sygn. akt III CZP 1/16

Uchwałą Sądu Najwyższego z 10.3.2016 r. w sprawie o sygn. akt III CZP 1/16 skład orzeczniczy orzekł, że sprzeczność uchwały wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z umową spółki nie jest samodzielną przesłanką uzasadniającą uwzględnienie powództwa o uchylenie uchwały. Celem niniejszej glosy jest prezentacja stanowiska Sądu Najwyższego przyjętego w niniejszej sprawie oraz jego ocena. W oparciu o wykładnię językową, funkcjonalną, systemową oraz historyczną art. 249 § 1 Kodeksu spółek handlowych, podjęta została polemika z poglądem negującym autonomiczny charakter przesłanki sprzeczności uchwały wspólników z umową spółki, jako podstawy uchylenia uchwały wspólników sp. z o.o. Przeprowadzona analiza została również wzbogacona o wątek prawoporównawczy, odnoszący się do stanu prawnego oraz poglądów orzecznictwa i doktryny w Niemczech.

1. Stan faktyczny i istota problemu

Glosowana uchwała zapadła w wyniku rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku. Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo o uchylenie uchwały zwyczajnego zgromadzenia wspólników pozwanej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w przedmiocie podziału zysku oraz przeznaczenia go w całości na dywidendę, uznając, że spełnienie jedynie przesłanki sprzeczności uchwały z postanowieniami umowy spółki nie jest wystarczające do uwzględnienia powództwa.

W ramach rozpatrywania apelacji od zapadłego orzeczenia, Sąd Apelacyjny w Gdańsku powziął wątpliwość co do dopuszczalności uchylenia uchwały zgromadzenia wspólników spółki z o.o. wyłącznie w przypadku podniesienia zarzutu sprzeczności uchwały z umową spółki. Istota komentowanego zagadnienia została sprowadzona do odpowiedzi na pytanie, czy wymaganie kumulatywności odnosi się do każdej z przesłanek określonych w pierwszym członie koniunkcji, czy tylko do drugiego z nich, tj. sprzeczności z dobrymi obyczajami.

2. Stanowisko Sądu Najwyższego

Sąd Najwyższy w uchwale z 10.3.2016 r., III CZP 1/16¹ orzekł, że sprzeczność uchwały wspólników sp. z o.o. z umową spółki nie jest samodzielną przesłanką uzasadniającą uwzględnienie powództwa o uchylenie tej uchwały. Na wstępie Sąd Najwyższy wskazał, że wątpliwości Sądu Apelacyjnego wynikały z rozbieżności doktrynalnych. Judykatura opowiada się stosunkowo jednolicie przeciwko traktowaniu sprzeczności uchwały wspólników z umową spółki jako autonomicznej podstawy jej uchylenia, podczas gdy w doktrynie podnoszone są również argumenty przemawiające za przyjęciem stanowiska odmiennego.

W pierwszej kolejności Sąd Najwyższy oparł się na wykładni literalnej art. 249 § 1 k.s.h.². Zdaniem Sądu Najwyższego istotny, z punktu widzenia analizy przywołanego przepisu, jest dobór zastosowanych w nim funktorów. W ocenie Sądu, ustawodawca posłużył się tutaj koniunkcją („i”), której pierwszy człon zbudowany został na bazie dysjunkcji („bądź”), a w drugim zastosowany został funktor alternatywy rozłącznej („lub”). Wykorzystanie spójnika „bądź” w pierwszym członie koniunkcji ma wskazywać bezspornie, że wymóg kumulatywności przesłanek obejmuje zarówno sprzeczność z dobrymi obyczajami, jak i sprzeczność z umową spółki. Na korzyść takiej interpretacji ma też przemawiać samo umiejscowienie w przywołanym przepisie słowa „sprzeczna”, odnoszącego się zarówno do sprzeczności uchwały z umową spółki, jak i sprzeczności danej uchwały z dobrymi obyczajami. Takie połączenie obydwu członów dysjunkcji ma przesądzać o braku możliwości ich rozdzielenia na potrzeby analizy kumulatywności wymienionych w art. 249 § 1 k.s.h. przesłanek.

Na poparcie wyników wykładni literalnej Sąd Najwyższy posłużył się pomocniczo wykładnią historyczną, przywołując stan prawny obowiązujący przed 1.1.2000 r. Obowiązujący wówczas art. 240 k.h.³ przewidywał tylko jedno powództwo służące eliminacji z obrotu prawnego wadliwych uchwał wspólników, tj. powództwo o unieważnienie uchwały. Zgodnie z przywołanym przepisem, uchwała powzięta wbrew przepisom prawa lub postanowieniom umowy spółki mogła być zaskarżona w drodze wytoczonego powództwa o unieważnienie uchwały. Uchwała wspólników mogła być również zaskarżona nawet w przypadku zgodności z prawem oraz z umową spółki, jeśli wbrew dobrym obyczajom kupieckim godziła w interesy spółki lub miała na celu pokrzywdzenie wspólnika.

¹ Uchwała SN z 10.3.2016, III CZP 1/16, Legalis nr 1408821.

² Ustawa z 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych, Dz.U. z 2019 r. poz. 505, dalej jako: „k.s.h.”.

³ Rozporządzenie Prezydenta RP z 27.6.1973 r. – Kodeks handlowy, Dz. U. z 1934 r. Nr 57, poz. 502 ze zm., dalej jako: „k.h.”.

Tak skonstruowana regulacja wprowadzała samodzielność każdej z czterech określonych w niej przesłanek. Tymczasem w aktualnie obowiązującym Kodeksie spółek handlowych ustawodawca wyodrębnił dwa sposoby eliminacji uchwał wspólników z obrotu, tj. powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały wspólników (art. 252 k.s.h.), którego przesłanką jest sprzeczność uchwały z ustawą oraz – będące przedmiotem glosowanego orzeczenia – powództwo o uchylenie uchwały wspólników (art. 249 k.s.h.).

Przechodząc do wykładni celowościowej, Sąd Najwyższy wskazał, że wprowadzenie art. 249 § 1 k.s.h. przyczyniło się do istotnego poszerzenia sądowej kontroli aktów korporacyjnych, czyniąc otwartym system ich eliminacji na okoliczności pozanormatywne, takie jak dobre obyczaje czy interes spółki. Celem takiego rozwiązania miało być dążenie do usunięcia z obrotu uchwał wspólników nie tylko formalnie sprzecznych z powszechnie obowiązującym prawem, lecz również prowadzących do wadliwego funkcjonowania spółki lub godzących w interesy jej wspólników. Zdaniem SN, sama sprzeczność uchwały wspólników z umową spółki może być całkowicie obojętna dla dalszego funkcjonowania spółki. Dopiero stwierdzenie, że uchwała wspólników sprzeczna z umową spółki godzi zarazem w interes spółki lub ma na celu pokrzywdzenie wspólnika uzasadnia racjonalnie potrzebę uchylenia takiej uchwały. W tym kontekście, Sąd Najwyższy zwrócił również uwagę na konieczność realizacji zasady stabilności funkcjonowania osób prawnych. Według Sądu Najwyższego, koncepcja kumulatywności przesłanek z art. 249 § 1 k.s.h. ma zapobiec destabilizacji funkcjonowania spółki poprzez zaskarżanie uchwał sprzecznych jedynie formalnie z umową spółki przez wspólników mniejszościowych.

3. Ocena uchwały

W ocenie Autorki, kierunek rozstrzygnięcia oraz podniesione w niniejszej sprawie przez Sąd Najwyższy argumenty należy uznać za niewystarczające. Samodzielność przesłanki sprzeczności uchwały wspólników z umową spółki jest w doktrynie kwestią sporną. Przedstawiciele doktryny, podobnie jak Sąd Najwyższy, opowiadają się za koniecznością łącznego spełnienia przesłanek godzenia w interes spółki lub pokrzywdzenia wspólnika oraz dobrych obyczajów lub sprzeczności uchwały z umową spółki, głównie na podstawie wykładni językowej art. 249 § 1 k.s.h.⁴ Wykładnia językowa nie prowadzi jednak

⁴ R. Pabis, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2011, s. 888-889; A. Szajkowski, M. Tarska, [w:] S. Sołtyński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja (red.), *Kodeks spółek handlowych. Tom II. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz do artykułów 151-300*, wyd. 3, Warszawa 2014, s. 692; M. Chomiuk, [w:], *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2014,

do całkowicie bezspornych rezultatów, zaś rezultaty wykładni pozajęzykowej wskazują na słuszność poglądu mniejszościowego, kontestującego takie stanowisko⁵.

3.1. Wykładnia językowa

Na wstępie należy zaznaczyć, że jak już zauważono, wbrew twierdzeniom Sądu Najwyższego wykładnia językowa art. 249 § 1 k.s.h. nie prowadzi do jednoznacznych wniosków. Dla oceny poruszanego zagadnienia prawnego istotna jest bowiem nie tyle uwydatniona w glosowanym orzeczeniu koniunkcja, co znaczenie alternatywy rozłącznej wykorzystanej przez ustawodawcę na początku przepisu⁶. To spójnik „bądź” kwantyfikuje bowiem relację przesłanki sprzeczności uchwały wspólników z umową spółki do dalszej treści komentowanego przepisu⁷. Na gruncie składni przepisu art. 249 § 1 k.s.h. powstaje zatem zasadnicze, z punktu widzenia przedmiotowego problemu prawnego, pytanie, czy drugi człon alternatywy rozłącznej stanowi jedynie przesłanka sprzeczności z dobrymi obyczajami, czy cała pozostała część przepisu (sprzeczność z dobrymi obyczajami oraz godzenie w interes spółki lub cel w postaci pokrzywdzenia wspólnika). W tym zakresie, z uwagi na brak precyzyjnych reguł logiki prawniczej określających kolejność uwzględniania funkcyjów zdania wielokrotnie złożonego, za równoważnie uprawnione należy uznać obydwie przeciwstawne poglądy. Wbrew optyce przyjętej przez Sąd Najwyższy, niektórzy przedstawiciele doktryny i orzecznictwa wskazują bowiem w tym zakresie na silny skutek zastosowanej przez ustawodawcę alternatywy rozłącznej, uznając, że gdyby ustawodawca zmierzał do nadania zwrotom poprzedzającym użycie spójnika „i” takiego samego wzajemnego odniesienia, jakie zostało nadane zwrotom następującym po spójniku „i”, to użyłby – pamiętając o racjonalności ustawodawcy, który nie zamieszcza zbędnych treści w akcie normatywnym – pomiędzy nimi spójnika „lub”, o odmiennym znaczeniu od spójnika „bądź”⁸. Takie rozumowanie wydaje się równie uprawnione, jak wykładnia językowa przyjęta przez Sąd Najwyższy w glosowanym orzeczeniu.

s. 978; A. Opalski, R. Pabis, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Tom IIB: Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz. Art. 227-300*, red. A. Opalski, Warszawa 2018, s. 420-421.

⁵ A. Szumański [w:] W. Górecki, A. Kappes, M. Litwińska-Werner, U. Promińska, A. Rachwał, M. Spyra, A. Szumański, S. Włodyka, *Prawo spółek handlowych, Tom 2A. System Prawa Handlowego*, wyd. 3, Warszawa 2019, s. 870-871; A. Rachwał [w:] J. Frąckowiak, W. Górecki, A. Kappes, A. Kidyba, M. Litwińska-Werner, W. Popiołek, U. Promińska, A. Rachwał, M. Spyra, S. Włodyka, *Prawo spółek handlowych. Tom 2. System Prawa Prywatnego*, wyd. 2, Warszawa 2012, s. 815.

⁶ Mimo zastosowania spójnika dysjunkcji, ze względów funkcjonalnych przyjmuje się, że pierwsza część zdania ma w rzeczywistości charakter alternatywy rozłącznej.

⁷ Wyrok SA w Szczecinie z 14.8.2013 r., sygn. akt I ACa 358/13, Legalis nr 776470.

⁸ T. Szczurowski, *Wadliwość czynności prawnych spółek kapitałowych na tle sankcji kodeksu cywilnego*, Warszawa 2012; tak też: wyrok SA w Szczecinie z 14.8.2013 r., sygn. akt I ACa 358/13, Legalis nr 776470.

W związku z powyższymi rozbieżnościami, wykładnia językowo-logiczna nie pozwala ocenić ponad wszelką wątpliwość, czy przesłanki godzenia w interesy spółki lub mające na celu pokrzywdzenia współnika, użyte w dalszej części przepisu, odnoszą się do obydwu członów alternatywy rozłącznej, czy tylko do sprzeczności z dobrymi obyczajami. W konsekwencji, konieczne jest odwołanie się do dyrektyw wykładni pozajęzykowej⁹, której Sąd Najwyższy błędnie nadał jedynie charakter pomocniczy.

W sytuacji rozbieżności pomiędzy poszczególnymi rodzajami wykładni, konieczne jest ustalenie hierarchii otrzymanych rezultatów, uzasadnionej z punktu widzenia preferowanych w danym kontekście wartości¹⁰. Z tego względu podkreślić należy, że w procesie wykładni prawa sądowi nie wolno ignorować wykładni systemowej oraz funkcjonalnej, ograniczając się jedynie do wykładni językowej danego przepisu¹¹. W glosowanym orzeczeniu, z uwagi na błędne przyjęcie jednoznaczności wyników wykładni językowej, Sąd Najwyższy dość pobieżnie oraz lakonicznie odniósł się do pozajęzykowej interpretacji art. 249 § 1 k.s.h., która w rzeczywistości – o czym świadczą niżej przedstawione argumenty – pozostaje w sprzeczności z przyjętą przez sąd interpretacją.

3.2. Wykładnia funkcjonalna

Wykładnia funkcjonalna art. 249 § 1 k.s.h. nie może abstrahować od celu zaskarżalności uchwał w postaci eliminacji z obrotu prawnego uchwał sprzecznych z umową spółki. W tym zaś kontekście jako pierwszorzędne zagadnienie jawi się ocena charakteru prawnego umowy spółki oraz jej roli w systemie wewnętrznych aktów korporacyjnych.

Umowa spółki jest podstawowym aktem spółki kapitałowej o charakterze organizacyjno-obligacyjnym¹². Z jednej strony zawiera ona postanowienia o charakterze czysto obligacyjnym, kreujące stosunki zobowiązaniowe pomiędzy spółką a współnikami, z drugiej natomiast reguluje podstawowe zagadnienia ustrojowe, organizację spółki, sposób jej działania oraz prawa korporacyjne współników¹³. Z tego względu w literaturze umowa spółki jest słusznie określana mianem konstytucji spółki¹⁴. Statutowy (organizacyjny) charakter umowy spółki nawiązuje bezpośrednio do art. 35 Kodeksu cywilnego¹⁵, który określa źródła

⁹ J. Leszczyński, *O charakterze dyrektyw wykładni prawa*, Państwo i Prawo 3/2007, s. 32.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Wyrok NSA z 10.1.2014 r., II FSK 381/12, Legalis nr 776853.

¹² Wyrok SA w Szczecinie z 14.8.2013 r., sygn. akt I ACa 358/13, Legalis nr 776470.

¹³ Z. Jara, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2014, s. 539.

¹⁴ S. Sołtysiński, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, J. Szwaja, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2014, s. 62.

¹⁵ Ustawa z 16.5.2019 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. z 2019 r. poz. 1145, dalej jako: „k.c.”.

regulacji dotyczących powstania, ustroju i ustania osób prawnych¹⁶. Wskazaną materię regulują przede wszystkim przepisy ustaw, a w dalszej kolejności, w ustawowo przewidzianym zakresie, statut osoby prawnej¹⁷. Przywołany przepis determinuje jednocześnie hierarchię aktów wewnętrznych osoby prawnej. Przyjmując kryterium podstawy ich uchwalenia, należy przyjąć gradację: ustawa – statut (umowa spółki) – ‘zwykła’ uchwała wspólników lub akcjonariuszy – uchwała innego organu spółki¹⁸. Bezpośrednia delegacja ustawowa do tworzenia norm o charakterze organizacyjno-ustrojowym, wynikająca z art. 35 k.c., może również wskazywać, że naruszenie ustawy i umowy powinno być poddane względnie jednorodnym kryteriom oceny, bez potrzeby odwoływania się do dodatkowych (pozanormatywnych) przesłanek także w kontekście art. 249 § 1 k.s.h. Potwierdzeniem tak określonej rangi umowy spółki jest ponadto całokształt regulacji kodeksowych dotyczących zmiany umowy spółki, takich jak: forma szczególna aktu notarialnego, kwalifikowana większość oraz szczególny tryb zmiany umowy spółki, o którym traktuje art. 255 § 1 i 3 k.s.h. Dodałoby podkreślić należy rolę sądu rejestrowego oraz okoliczność, że umowa spółki jest umową skuteczną *erga omnes*, wywierającą skutki na przyszłość, aż do momentu skutecznej zmiany na podstawie wyżej przywołanych regulacji k.s.h.¹⁹.

Mając powyższe na uwadze należy zgodzić się z tymi autorami, którzy wskazują, że przyjęcie, iż uchwała sprzeczna z umową spółki może być podważona tylko wówczas, gdy jednocześnie godzi w interesy spółki lub ma na celu pokrzywdzenie wspólnika, prowadzi do nieuzasadnionego ograniczenia zakresu zaskarżalności uchwał podjętych wbrew umowie spółki²⁰.

Po pierwsze – co do zasady nie sposób zgodzić się z tezą Sądu Najwyższego, jakoby sprzeczność uchwały wspólników z umową spółki mogła być całkowicie obojętna dla dalszego prawidłowego funkcjonowania spółki. Uchwała sprzeczna z umową spółki narusza pośrednio

¹⁶ M. Romanowski, [w:] *System prawa prywatnego*, wyd. 2, red. A. Szajkowski, Warszawa 2016, s. 155.

¹⁷ W pewnym zakresie, sposób regulowania funkcjonowania osoby prawnej mogą określać również – poza ustawą oraz statutem – inne akty wewnętrzne, np. regulaminy.

¹⁸ P. Sobolewski, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 20, red. K. Osajda, Warszawa 2018, art. 35, uw. 7-8.

¹⁹ Z tego względu prawidłowa wykładnia umowy spółki ma doniosłe znaczenie nie tylko dla stron samej umowy, ale również dla osób trzecich, których sfery prawnej umowa spółki dotyka. Zastosowanie reguł wykładni umów zobowiązaniowych na potrzeby interpretacji umowy spółki handlowej jest zatem mocno ograniczone. W doktrynie wskazuje się, że podstawową metodą wykładni stosowaną przy interpretacji umów spółek handlowych jest zatem metoda obiektywna. W konsekwencji, wykładnia taka bliższa będzie regułom wykładni prawa niż regułom wykładni umów. Tak też: M. Romanowski, [w:] *System prawa prywatnego*, wyd. 2, red. A. Szajkowski, Warszawa 2016, s. 189-191.

²⁰ K. Strzelczyk, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tom III. Spółki kapitałowe. Dział I. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, red. R. Potrzebszcz, T. Siemiątkowski, Warszawa 2011, s. 489; tak też: M. Rodzinkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018, art. 249, uw. 1, J. Dąbrowska, *Zaskarżanie uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych*, Warszawa 2016, art. 249, uw. 1.

ustawowe regulacje dotyczące procedury zmiany umowy spółki. Jak słusznie podnosili przedstawiciele doktryny pod rządami Kodeksu handlowego, jeżeli uchwała sprzeczna z umową spółki nie została uchwalona przy zachowaniu ustawowej procedury zmiany umowy, takie naruszenie kwalifikować należy nie jako sprzeczność z dyspozytywnym przepisem umowy, ale z bezwzględnie obowiązującym przepisem ustawy o zmianie umowy spółki²¹. Generuje bowiem konflikt dwóch norm, które przy istnieniu hierarchicznie spójnego systemu aktów wewnętrznych (o czym mowa wyżej), powinny być ze sobą zgodne. To z kolei prowadzi do negatywnego, z punktu widzenia interesu spółki, stanu braku pewności prawnej. Organ zarządzający staje zaś w obliczu wyboru pomiędzy dwoma kolidującymi ze sobą normami postępowania.

Po drugie – jeżeli wyjątkowo mielibyśmy do czynienia ze sprzecznością uchwały z postanowieniami umowy spółki o charakterze proceduralnym, które nie miały przesądzającego znaczenia dla jej skutecznego powzięcia (tzw. naruszenia o charakterze bagatelny), judykatura wypracowała już stosunkowo jednolite stanowisko w tym zakresie. Zgodnie z dominującym orzecznictwem, sprzeczność procedury powziętej uchwały z ustawą może stanowić podstawę uchylenia takiej uchwały tylko wówczas, gdy miała ona wpływ na treść lub istnienie uchwały²². Wnioskując *a fortiori*, taka interpretacja powinna mieć zastosowanie również w przypadku zaskarżenia uchwały sprzecznej z umową spółki. Z tego względu nie należy podzielić argumentu Sądu Najwyższego dotyczącego konieczności realizacji zasady stabilności funkcjonowania osób prawnych oraz braku wpływu niektórych uchwał sprzecznych z umową spółki na prawidłowe funkcjonowanie spółki. W świetle przywołanego orzecznictwa, uznanie samodzielności przesłanki sprzeczności uchwały z umową spółki nie stoi bowiem na przeszkodzie eliminacji powództw z art. 249 § 1 k.s.h. opartych na tzw. bagatelnej sprzeczności uchwały wspólników z postanowieniami umowy spółki o charakterze proceduralnym.

Po trzecie – samo wniesienie powództwa o uchylenie uchwały nie prowadzi do destabilizacji sytuacji prawnej spółki. Uchylenie uchwały następuje bowiem dopiero na mocy konstytutywnego wyroku sądowego, zgodnie z art. 254 § 1 k.s.h.

²¹ T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko, *Kodeks handlowy z komentarzem i skorowidzem*, Łódź 1996, s. 264-265.

²² Wyrok SN z 9.9.2010 r., I CSK 530/09, Legalis nr 276036; wyrok SN z 24.6.2009 r., I CSK 510/08, Legalis nr 266513; wyrok SN z 19.9.2007 r., II CSK 165/07, Legalis nr 165683; wyrok SN z 5.7.2007 r., II CSK 163/07, Legalis nr 90690; wyrok SN z 16.2.2005 r., III CK 296/04, Legalis nr 68986; wyrok SA w Poznaniu z 23.2.2010 r., I ACA 86/10, Legalis nr 237796.

Po czwarte – przy przyjęciu powyższych założeń, wedle których konflikt norm z reguły narusza interes spółki, jedynym praktycznym skutkiem głosowanego orzeczenia jest nie tyle ograniczenie zakresu zaskarżalności uchwał wspólników, co konieczność zawarcia przy formułowaniu powództwa opartego na podstawie sprzeczności uchwały z umową spółki dodatkowej „formułki”, wskazującej, że owo naruszenie statutu skutkuje również naruszeniem interesu spółki.

3.3. Wykładnia historyczna

W kontekście wykładni historycznej art. 249 § 1 k.s.h. i art. 240 k.h. nie sposób zgodzić się przede wszystkim z tezą, że na gruncie Kodeksu spółek handlowych doszło do istotnego poszerzenia sądowej kontroli okoliczności umożliwiających eliminację uchwał wspólników z obrotu prawnego, bez ograniczenia się jedynie do formalnej sprzeczności z prawem. Przesłanki sprzeczności z dobrymi obyczajami, naruszenia interesu spółki czy też interesu wspólnika były podobnie uregulowane już na gruncie art. 240 k.h.²³. Wbrew twierdzeniom Sądu Najwyższego, przepisy Kodeksu spółek handlowych w analizowanym zakresie nawiązują wprost do przepisów Kodeksu handlowego. Podstawowa zmiana dotyczyła przypadku sprzeczności uchwały wspólników z ustawą, czego skutkiem pod rządami nowego Kodeksu jest nieważność uchwały na podstawie art. 252 k.s.h. W rezultacie, przesłanka sprzeczności uchwały z umową spółki została ‘wtłoczona’ do przepisu dotyczącego sprzeczności uchwały z dobrymi obyczajami oraz interesem spółki lub wspólnika. Co więcej, Kodeks spółek handlowych nie wprowadził żadnych zmian dotyczących wyżej omawianego charakteru prawnego oraz rangi umowy spółki. Z tego względu, ukształtowany na podstawie art. 240 k.h. dorobek orzecznicy oraz doktrynalny, także w zakresie dotyczącym autonomiczności przesłanki sprzeczności uchwały z umową spółki, powinien znaleźć zastosowanie również w obowiązującym stanie prawnym.

3.4. Wykładnia systemowa

W ujęciu systemowym Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na interpretację tożsamych przedmiotowo norm art. 42 § 3 Prawa spółdzielczego²⁴. Również z tym argumentem nie sposób się zgodzić. Samodzielnie ujęta sprzeczność ze statutem stanowi bowiem przesłankę uchylenia uchwał innych rodzajów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych. Tytułem przykładu

²³ K. Strzelczyk, [w:] *Komentarz do Kodeksu spółek handlowych. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, red. J. Naworski, R. Potrzeszcz, T. Siemiątkowski, Warszawa 2001, s. 489-490.

²⁴ Ustawa z 16.9.1982 r. – Prawo spółdzielcze, t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 275.

można powołać art. 144 ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej²⁵, sprzeczność uchwały walnego zgromadzenia towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych lub reasekuracji wzajemnej ze statutem takiego towarzystwa, obok sprzeczności z dobrymi obyczajami, stanowi samodzielną przesłankę uchylenia takiej uchwały. Podobnie na gruncie art. 102 ustawy o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi²⁶, uchwała członków organizacji zbiorowego zarządzania (tj. stowarzyszenia), na wniosek ministra lub prokuratora podlega sądowemu uchyleniu w przypadku sprzeczności takiej uchwały z przepisami prawa lub ze statutem organizacji.

Rozbieżności w zakresie formułowania przesłanek uchylania uchwał z uwagi na ich sprzeczność ze statutem danej osoby prawnej budzą poważne wątpliwości co do racjonalności ustawodawcy. Spółdzielnie, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych oraz reasekuracji wzajemnej, a także spółki kapitałowe należą do tej samej kategorii osób prawnych. Znaczenie oraz charakter prawny ich statutu jest taki sam, jak na gruncie prawa spółek handlowych. Skoro więc w odniesieniu do innych osób prawnych ustawodawca przewidział sprzeczność uchwały ze statutem jako autonomiczną przesłankę jej uchylenia, całkowicie niezrozumiałe jest wprowadzenie odmiennych wymagań (wprost lub w drodze interpretacji) w odniesieniu do spółek kapitałowych²⁷. Wydaje się, że skoro sprzeczności tej można uniknąć w drodze interpretacji, tego typu kierunek powinien być wręcz preferowany – nie zaś odwrotnie.

3.5. Analiza prawnoporównawcza

Wniosek o zasadności traktowania sprzeczności uchwały wspólników z umową spółki, jako samodzielnej przesłanki zaskarżenia potwierdzają argumenty prawnoporównawcze. W szczególności analiza stanu prawnego oraz poglądów orzecznictwa i doktryny w Niemczech, które tradycyjnie stanowią jeden z podstawowych punktów odniesienia dla polskiego ustawodawcy. Zgodnie z § 243 ust. 1 Aktiengesetz²⁸, uchwała walnego zgromadzenia może zostać uchylona z powodu naruszenia ustawy (innego niż wymienione w § 241 AktG) albo statutu – zarówno o charakterze materialnym, jak i formalnym²⁹.

²⁵ Ustawa z 11.9.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 381 ze zm.

²⁶ Ustawa z 15.6.2018 r. o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi, Dz. U. z 2018 r. poz. 1293.

²⁷ D. Wajda, *Sprzeczność uchwały wspólników spółki z o.o. z umową spółki jako samodzielna przesłanka powództwa o uchylenie uchwały. Glosa do uchwały SN z dnia 10 marca 2016 r. III CZP 1/16*, Glosa 1/2017, str. 24-29.

²⁸ Ustawa z 6.9.1965 r. o akcjach (niem. Aktiengesetz; BGBI I S. 1089).

²⁹ T. Reiser, R. Veil, *Recht der Kapitalgesellschaften*, München 2001, s. 277 i 282-283.

Ani ustawa, ani jej komentatorzy nie stawiają przy tym wymogu spełnienia żadnych dodatkowych przesłanek dla zaskarżalności uchwały. Istotne jest tylko to, aby naruszenie dotyczyło skutecznego, tj. zarejestrowanego w rejestrze handlowym, postanowienia statutu o charakterze korporacyjnym³⁰. Identyczny wniosek jest powszechnie aprobowany w odniesieniu do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, mimo braku w niemieckiej ustawie o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością³¹ odpowiednika art. 249 § 1 k.s.h.³².

4. Podsumowanie

Zagadnienie prawne poruszane w głosowanej uchwale z pewnością należy do kontrowersyjnych. Wykładnia językowa art. 249 § 1 k.s.h. nie prowadzi do jednoznacznych wniosków, natomiast reguły wykładni pozajęzykowej tego przepisu pozwalają bronić stanowiska przeciwnego do zaprezentowanego przez Sąd Najwyższy, przemawiając za samodzielnością sprzeczności z umową spółki jako przesłanki uchylecia uchwały wspólników.

Contradiction of the resolution of shareholders of a limited liability company (*spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*) with the articles of association vs. revocation of the resolution. Commentary to the Supreme Court resolution of March 10, 2016, ref. no. III CZP 1/16

Summary

By resolution of March 10, 2016, ref. no. III CZP 1/16, the Supreme Court ruled that contradiction of the resolution of shareholders of a polish limited liability company (*spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*) with the articles of association is not an independent premise justifying admissibility of an action for revocation of the resolution. The purpose of this commentary is to present the Supreme Court's position adopted in the present case and its evaluation. On the basis of the linguistic, functional, systemic and historical interpretation of Article 249 § 1 k.s.h., the Author enters into a polemic with a view negating

³⁰ L. Englisch, [w:] *Aktizengesetz Kommentar*, red. W. Hölters München 2011, s. 1764; co do podziału na właściwe materialne, korporacyjne elementy statutu („*echte, materielle, korporative Satzungbestandteile*”) oraz elementy niewłaściwe, formalne lub niekorporacyjne („*unechte, bloß formelle, nicht korporative Satzungbestandteile*”) zob. K. Schmidt, *Gesellschaftrecht*, Köln, Berlin, Bonn, München, 1997, s. 82-83

³¹ Ustawa z 20.5.1898 r. o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością, niem. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung; RGBL. s. 846.

³² T. Reiser, R. Veil, *Recht der Kapitalgesellschaften*, München 2001, s. 605 i n., H.G. Koppensteiner, [w:] H. Rowedder, Ch. Schmidt-Leithoff, *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (gmbHG). Kommentar*, München 2002, s. 1632.

the autonomous nature of the premise of contradiction of the shareholders' resolution with the articles of association as a ground for revoking the resolution of shareholders of a limited liability company (*spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*). The analysis is also enriched with a comparative aspect, referring to the legal provisions and views of the case law and doctrine in Germany.

Weronika Herbet

Studentka V roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego;
młodszy prawnik w Kancelarii Prawnej BWHS Bartkowiak Wojciechowski Hałupczak
Springer sp.k.